Aspuddens Bokhandel 2015

En studie
av allmänbokhandeln i Sverige våren 2015

Leif Olsson

Innehåll

Förord 3

Bakgrund 3

Bokhandelns utveckling sedan sekelskiftet 4

Innehåll, definitioner, källor och metodik 5

- Antal butiker 5
- Total omsättning per butik 5
- Bokomsättning per butik 5

Allmänbokhandels struktur – en sammanfattning 6

Spridning av allmänbokhandel 7

- Kommuner utan bokhandel 7
- Kommuner med bokhandel - frekvens 7
- Bokhandel per län 8

Inköp av böcker genom allmänbokhandeln 8

Gruppernas marknadsandelar 9

- Analys per län 9
- Analys på kommunstorlek och region 10

Gruppernas butiksstruktur 12

Avslutande kommentar och synpunkter 12

Bilaga 14

Förord av författaren

Föreliggande utredning har gjorts på eget initiativ av författaren i syfte att beskriva allmänbokhandelns situation våren 2015. Ett bidrag har lämnats av Stiftelsen Boken i Sverige som på inget sätt har påverkat utredningens innehåll eller disposition.

Bakgrund

Sedan Sverige fick fria bokpriser har den svenska bokbranschen blivit föremål för åtskilliga utredningar. De mest utförliga är de statliga utredningarna SOU 1972:80, 1974:5, 1984:30, 1997:141, 2012:65 men branschens har även själv bidragit med fortlöpande statistik såsom Förläggareföreningens branschstatistik och Svensk Bokhandels årliga branschanalyser. Den mest aktuella är Bokmarknaden 2012 av Kjell Bohlund och Bengt Brodin som är gjord på uppdrag av Förläggareföreningen och Bokhandlarföreningen. Den nya bokförsäljningsstatistiken som presenterades i januari är det senaste bidragit som fortlöpande kommer att ge branschenen värdefull information.

Syftet med föreliggande analys är främst att redogöra för den konkurrenssituation som för närvarande råder inom svensk allmänbokhandel. Men först är det angeläget att göra en kort rekapitulering av bakgrunden.

Backar man tillbaka några år befann sig bokhandelsbranschen i en ytterst allvarlig kris. De två ledande kedjorna Akademibokhandeln och Bokia brottades med stora ekonomiska problem. Båda företagen hade byggt upp en övertung administration, förvärvat butiker till höga priser och satsat på kostsamma nyetableringar när plötsligt branschens omsättning rasade. Diagrammen nedan som beskriver allmänbokhandeln under åren 2000- 2014 ger hela förklaringen. Priskonkurrensen på böcker från nätbokhandeln tog den fysiska bokhandeln på sängen. Bokhandeln befann sig i fritt fall. Och nu gällde det prispress på bokhandelns livsnerv – det breda sortimentet. En tilltagande bokförsäljning genom varuhus och dagligvaruhandel - ofta med en aggressiv prisorienterad marknadsföring – underlättade inte situationen. Såväl Akademibokhandeln som Bokia redovisade spektakulära förluster på sammantaget flera hundra miljoner kronor. Ägarna var tvungna att regelbundet skjuta till nytt kapital för att undvika ett obestånd. Ett obestånd som kunde bli förödande för hela bokbranschen.

Det var mot denna bakgrund som ägarna till Akademibokhandeln och Bokia närmade sig varandra för att för att finna en gemensam lösning på det uppkomna problemet. Sannolikt såg man främst stora besparingar i att samordna administrationen och utveckla en gemensam logistik. För att kunna genomföra en sammanslagning begärde ägarna till Akademibokhandeln och Bokia att få ärendet granskat av Konkurrensverket - KKV - som efter prövning gav ett klartecken.

Det finns här ingen anledning att recensera KKV:s beslut. Naturligtvis kände KKV till att fusionen skulle innebära att den nya bokhandelskedjan fick en monopolsituation på många lokala marknader. Men å andra sidan måste man även väga in alternativet att ett obestånd för Akademibokhandeln respektive Bokia kunde få allvarliga konsekvenser för hela konkurrensförhållandet inom bokbranschen. Konkurrenssituationen mellan den nya kedjan och övrig fysisk bokhandel hade sannolikt i detta perspektiv en lägre prioritet.

Efter KKV:s beslut fanns en allmän skeptisk uppfattning inom stora delar av bokbranschen om fusionens möjlighet att lyckas. Med dessa låga odds blev överraskningen desto större när Akademibokhandelns bokslutskommuniké presenterades i slutet av januari i år. Fusionen hade burit frukt. Bokhandelskedjan redovisade ett positivt resultat för

första gången på många år. Ledningen för Akademibokhandeln hade med framgång lyckats vända det negativa resultatet till vinst. På kort tid hade en ny rikstäckande detaljhandelskedja skapats med en imponerande marknadstäckning. Att rekonstruera två företag i kris till ett fungerande företag är en prestation som är värd all respekt och beundran. Dessutom kunde branschen andas ut. Alternativet hade varit förskräckande.

Förutom sammanslagningen av Akademibokhandeln och Bokia som nu börjar ta form har det skett andra förändringar inom bokhandelsbranschen. De senaste två åren har omsättningen för nätbokhandeln stagnerat. Även försäljningen av böcker genom varuhus och dagligvaruhandel har minskat. Parallellt kan man se en liknande utveckling i andra länder. Det finns tecken på att den fysiska bokhandeln har fått en renässans och ett ökat självförtroende. Just mot denna bakgrund finns det anledning att närmare studera svensk bokhandel och dess förutsättningar.

Bokhandelns utveckling sedan sekelskiftet

Det är av stor vikt att påminna om dramatiken inom den svenska bokhandeln sedan sekelskiftet. Diagrammen illustrerar händelseförloppet. Det nya århundradet inleddes positivt för den fysiska bokhandeln. 2002 sänktes bokmomsen vilket förstärkte försäljningen några år men den stora vinnaren blev nätbokhandeln. Sedan 2003 års toppnivå tappade allmänbokhandeln 24 % av sin omsättning medan Adlibris och Bokus mer än femdubblade sin volym. Konsekvensen för den fysiska bokhandeln framgår av resultatdiagrammet. 2014 års omsättning och resultat är en försiktig prognos med en förhoppning om en återhämtning.

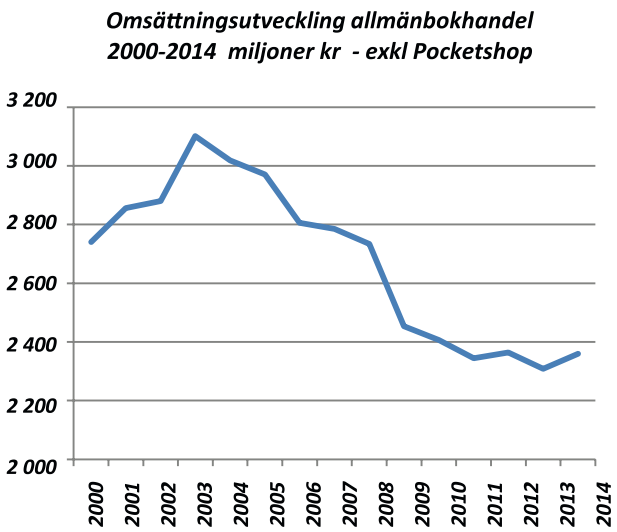

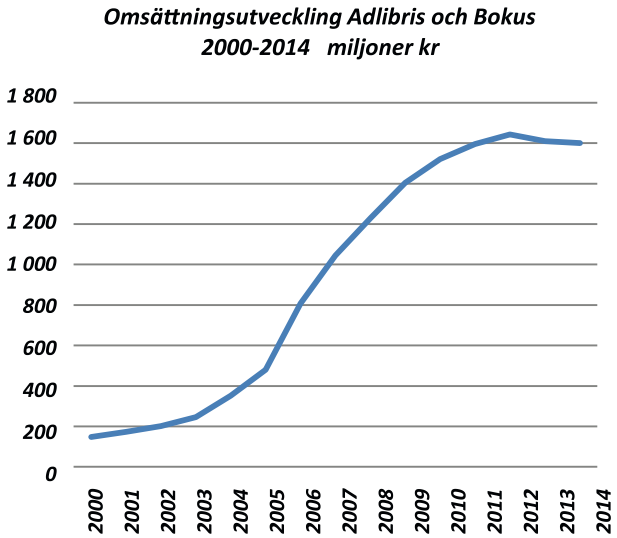

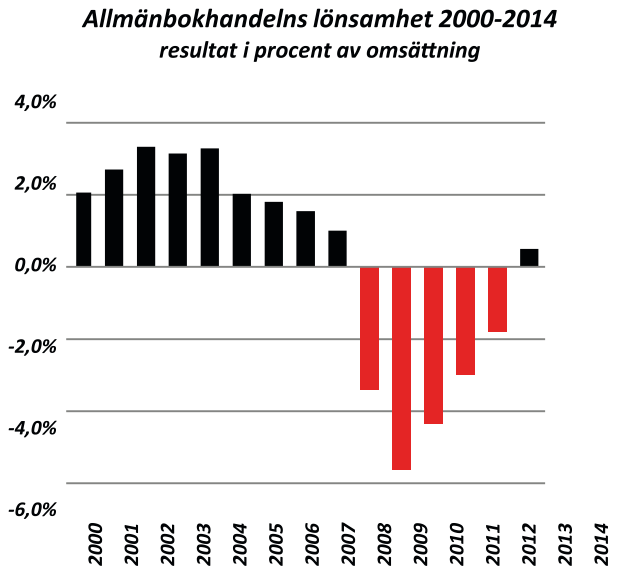

Källa till diagrammen är Svensk Bokhandels årliga genomgång av bokhandelns ekonomi. Omsättning avser företagens totala försäljning – böcker och sidosortiment samt kurslitteratur.

Innehåll, definitioner, källor och metodik

Föreliggande studie är en kartläggning av den svenska allmänbokhandeln våren 2015. Med allmänbokhandel avses fysisk bokhandel vars affärsidé är att saluföra och lagerhålla ett brett sortiment av allmänlitteratur. I studien ingår inte specialbokhandel *1)* med undantag för några få boklådor som traditionellt har en bred sortering av allmänlitteratur. Kursbokhandel som företrädesvis säljer kurslitteratur ingår inte med undantag för Studentbokhandeln i Uppsala som uppfyller kraven som en allmänbokhandel. I studien har Pocketshop klassats som allmänbokhandel. Studien avser alla butiker fördelade på kommunnivå.

1) Specialbokhandeln – ett 20-tal företag - som nästan undantagslöst ligger i de stora städerna – beräknas omsätta drygt 100 miljoner allmänlitteratur.

Antal butiker

Uppgift om butiker har hämtats från kedjeföretagens hemsidor. För obunden bokhandel genom medlemsregister för Bokhandlarföreningen, bolagsregister och kontinuerlig uppföljning av nyetableringar och nedläggningar.

Total omsättning per butik

Omsättningsuppgifter baseras på uppgifter från senaste årsredovisning från Bolagsverket. För bokhandel – ett 20-tal mindre företag - som ej drivs som aktiebolag har omsättning uppskattats efter momsklass. För Akademibokhandeln (de centralägda butikerna) baseras den totala omsättningen på företagets bokslutskommuniké för 2014. Omsättning per butik baseras på ett genomsnitt med viss justering beroende på marknadsförutsättningar. För Akademibokhandelns franchisebutiker baseras omsättning enligt senaste bokslut. För de företag som driver flera butiker har omsättningen individuellt beräknats. För Pocketshop har omsättningen justerats med hänsyn till en sannolik volym 2015. Omsättningen för varje butik är beräknat från ett genomsnitt för kedjans 20 butiker.

Bokomsättning per butik

Andelen böcker i procent av omsättningen varierar stort inom bokhandeln. Få boklådor i Sverige är renodlade bokförsäljare. Förutom Pocketshop finns det bara en handfull butiker. Tidigare undersökningar som baseras på inbetalning av olika momssatser - 6% för böcker och 25 % för övriga varor – ger en god vägledning. SOU 2012:65-bilaga 6 redovisar bokförsäljningen i procent av totalomsättningen för ett urval av 114 enskilda bokhandelsföretag under perioden 2002-2011. Ett utdrag för 2011 presenteras nedan. Här framkommer två tydliga samband mellan omsättningsklasser och storlek av kommun där bokhandeln verkar.

Andel böcker i procent av omsättningen

Omsättningsklass		Kommunstorlek tusen inv.	
< 3 mkr	41%	<10	28%
3-5 mkr	52%	10-15	41%
5-10 mkr	57%	15-20	47%
>10 mkr	68%	20-50	55%
		50-100	59%
		>100	76%

Framför allt kommunernas storlek får ett kraftigt genomslag. I små kommuner med ett litet marknadsunderlag måste bokhandeln komplettera sitt sortiment med andra varor. Detta verifieras av andel böcker efter omsättningsstorlek. Bokhandel med hög omsättning har generellt en högre andel böcker. Dessa kriterier ligger som grund för beräkningen av bokomsättning per butik. Det krävs en viss kunskap om bokhandelsbranschen och dess marknads-

förhållanden för att kunna göra denna beräkning då det naturligtvis finns avvikelser. Förutsättningarna för en bokhandel i Båstad, i Hagfors eller i Leksand är inte likvärdiga även om folkmängden i stort är den samma.

Det finns emellertid ytterligare ett viktigt stöd för beräkning av andelen böcker och det är de uppgifter som kedjorna uppger i intervjuer som regelbundet sker i tidningen Svensk Bokhandel. I en artikel på nätupplagan den 26/2 2015 finns en specifikation av de procentsatser som de olika grupperingarna har angivit. Viktigast är då uppgifterna från Akademibokhandeln som underlättar en beräkning av enskilda butikers omsättning med en justering för olika marknadsförutsättningar.

Naturligtvis hade allt varit enklare om Akademibokhandeln och Pocketshop hade lämnat en lista med alla butikernas omsättning och andel böcker men vilket kedjeföretag skulle göra det? Men med utgångspunkt från medelvärden blir dock den statistiska skillnaden relativ liten – fördelad på län och storstadsregioner ganska marginell. För Akademibokhandelns franchisebutiker och övriga grupperingar baseras omsättningsberäkningen på offentlig information från Bolagsverket.

Allmänbokhandels struktur – en sammanfattning

Vid en sammanräkning av alla butiker som ingår undersökningen blir resultatet enligt nedanstående tabell. Uppgifter avser förhållandet i mars 2015 och en prognos för butikernas omsättning för kalenderåret 2015.

Tabellen sammanfattar den aktuella situationen för svensk allmänbokhandel. Mest markant är Akademibokhandeln höga andel av marknaden som utgör två tredjedelar av allmänbokhandelns totala omsättning. Än mer överraskande är kanske att Pocketshop är den näst största grupperingen avseende bokomsättning. Den övriga bokhandeln d v s privatägd bokhandel svarar för 25 % av bokförsäljningen men svarar samtidigt för över 50 % av antalet butiker. Medelomsättningen för en butik inom Akademibokhandeln ligger på 13 miljoner (för de centralt ägda över 15 miljoner) medan medelomsättningen för de privat ägda uppgår till 4,5 miljoner. Pocketshop som kanske uppfattas som små butiker har en medelomsättning 8 miljoner d v s nästan dubbelt så hög jämfört med de privat ägda boklådorna.

Struktur Allmänbokhandel

Butiker verksamma mars 2015

	Butiker		Omsättning totalt		Omsättning böcker			Marknadsandelar	
Gruppering	**Antal**	**% antal**	**Milj.kr**	**per butik**	**Milj.kr**	**per butik**	**bok %**	**Totalt**	**Bok**
Akademibokhandeln	121	41%	1 575	13,0	1 125	9,3	71%	65%	66%
JB Gruppen	44	15%	250	5,7	150	3,4	60%	10%	9%
Ugglan	55	18%	225	4,1	115	2,1	51%	9%	7%
Obundna	58	19%	225	3,9	150	2,6	67%	9%	9%
Pocketshop	20	7%	160	8,0	160	8,0	100%	7%	9%
Samtliga	298	100%	2 435	8,2	1 700	5,7	70%	100%	100%
Akademibokhandeln - fördelning egna butiker och franchise									
Egna butiker	81	27%	1 240	15,3	920	11,4	74%	51%	54%
Franchise	40	14%	335	8,4	205	5,1	61%	14%	12%

Anmärkning: JB Gruppen består av enskilt ägda boklådor som har ett gemensamt inköpssamarbete. Ugglan är en kedja med fristående boklådor som samarbetar under namnet Ugglan. De obundna är övrig bokhandel som inte tillhör någon gruppering. Akademibokhandeln franchise är enskilt ägda boklådor som tidigare ingick i Bokia-kedjan men som nu drivs under namnet Akademibokhandeln.

Spridning av allmänbokhandel

Kommuner utan bokhandel

Varje enskild bokhandelsbutik i utredningen är placerad i sin hemortskommun. På så sätt kan frekvensen av antalet butiker per kommun beräknas. Vid en jämförelse med landets 290 kommuner framkommer att 114 saknar bokhandel. Dessa 114 kommunerna eller 39 % av antalet kommuner är jämförelsevis små med en befolkning som endast utgör 13 % av rikets totala folkmängd.

Tabellen nedan visar utvecklingen sedan 1970

Kommuner utan bokhandel

1970	1985	2005	2010	2015
28	57	86	96	114

Förändring sedan 1970

Fördelningen är emellertid mycket ojämn vid en fördelning på län. Endast två – Gotland och Blekinge – har en bokhandel i varje kommun medan över 40 % av befolkningen i Kronobergs och Värmlands län saknar en bokhandel i hemkommunen.

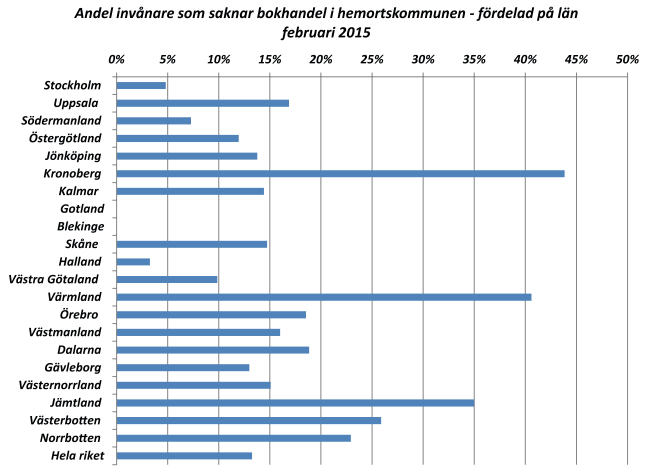

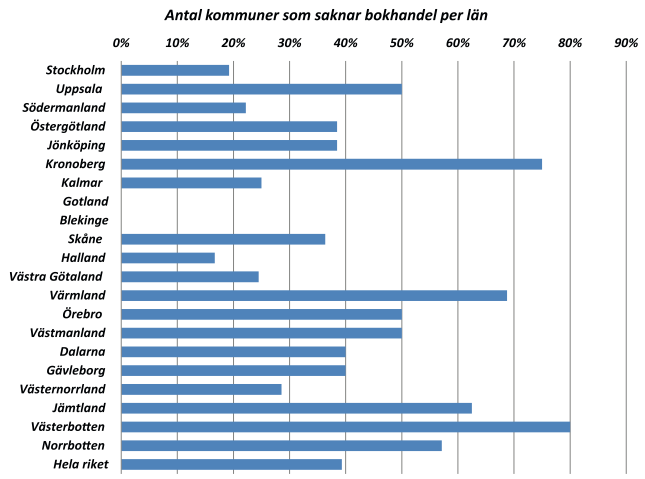

De kommuner som saknar bokhandel har en genomsnittlig folkmängd på 11 000 personer i jämförelse med ett genomsnitt för samtliga kommuner på 33 000 personer. De två största kommuner som saknar bokhandel är Mölndal med 61 000 invånare och Sundbyberg med 42 000 invånare. Båda är kranskommuner till Göteborg respektive Stockholm.

Kommuner med bokhandel

Frekvensen av bokhandel fördelad på kommuner (se tabell nästa sida) visar att 135 eller 47 % av landets kommuner endast har en bokhandel. Bokhandelsbeståndet är således skört. Stockholms kommun har den högsta frekvensen med 35 butiker följd av Göteborg med 14 och Malmö med 10.

Vid en uppdelning på län blir koncentrationen av bokhandel till storstadslänen än mer tydlig. Stockholms län med 70 butiker svarar för 1/3 av allmänbokhandelns bokförsäljning. Ett intressant mått är antalet invånare per butik. Flera glesbygdslän som Västerbotten, Värmland, Västernorrland har få boklådor. Ett undantag är Dalarna som relativt sett har ett tätare nät av bokhandel. Gotland och Kalmar län har lägsta antalet invånare av samtliga län.

En mätning som gjordes avseende bokförsäljningen genom allmänbokhandeln per län för 1996 (SOU 1997:141) visar att Stockholms län stod för 32 %, Västra Götaland för 16 % och Skåne för 12 %. Påtaglig likhet mot dagens situation.

Allmänbokhandel - frekvens av bokhandel per kommun

Frekvens	Antal kommuner	Folkmängd	Antal butiker	Total oms mkr	C:a andel böcker	Inv/ butik	
0	114	1 272 430	0	0	0	0	
1	135	3 579 025	135	715	59%	26 511	
2	20	1 367 606	40	385	68%	34 190	
3	12	1 016 151	36	275	69%	28 226	
4	3	266 405	12	140	73%	22 200	
5	2	193 574	10	95	80%	19 357	
6	1	205 199	6	80	75%	34 200	Uppsala
10	1	312 994	10	100	75%	31 299	Malmö
14	1	533 271	14	190	74%	38 091	Göteborg
35	1	897 700	35	455	81%	25 649	Stockholm
Samtliga	290	9 644 355	298	2 435	70%	32 364	

Anm. Kommuner frekvens 5 är Linköping och Sigtuna (Arlanda)- Pocketshop får stort genomslag

Allmänbokhandel fördelat på län

Län	Folkmängd	Antal butiker	Total oms mkr	C:a andel böcker	Inv/ butik	Marknadsandel bok
Stockholm	2 163 042	70	745	79%	30 901	35%
Uppsala	345 481	9	90	72%	38 387	4%
Södermanland	277 569	9	60	61%	30 841	2%
Östergötland	437 848	14	125	61%	31 275	4%
Jönköping	341 235	11	75	58%	31 021	3%
Kronoberg	187 156	5	40	63%	37 431	1%
Kalmar	233 874	10	65	56%	23 387	2%
Gotland	57 161	3	15	60%	19 054	1%
Blekinge	152 757	5	25	61%	30 551	1%
Skåne	1 274 069	37	285	68%	34 434	11%
Halland	306 840	7	60	66%	43 834	2%
Västra Götaland	1 615 084	58	435	68%	27 846	17%
Värmland	273 815	6	35	66%	45 636	1%
Örebro	285 395	8	70	65%	35 674	3%
Västmanland	259 054	7	50	68%	37 008	2%
Dalarna	277 349	10	70	64%	27 735	3%
Gävleborg	277 970	7	30	56%	39 710	1%
Västernorrland	242 156	6	45	66%	40 359	2%
Jämtland	126 461	4	25	67%	31 615	1%
Västerbotten	261 112	4	55	71%	65 278	2%
Norrbotten	249 436	8	35	61%	31 180	1%
Riket	9 644 864	298	2435	70%	32 365	100%

Inköp av böcker genom allmänbokhandeln

Då bokomsättningen är uppskattad för varje enskild butik går det även att ta fram c:a-värden av konsumtionen av böcker per invånare genom allmänbokhandeln. Här framkommer mycket stora skillnader. Stockholms län redovisar i särklass det högsta inköpet. I län med universitet och större tätortsgrad är konsumtionen av böcker betydligt högre än glesbygdslänen. Ett undantag är Dalarna där en högre frekvens av bokhandel sannolikt

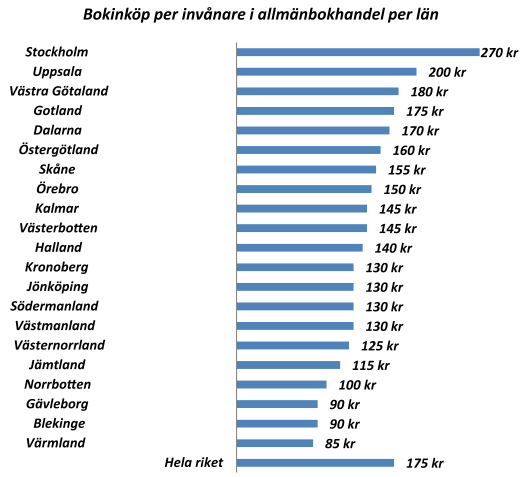

spelar roll. Värmlands län som ligger i botten har förlorat många boklådor de senaste 15 åren vilket sätter sina spår. En nedlagd bokhandel innebär minskad konsumtion av böcker som inte fullt ut kompenseras av nätbokhandel eller andra kanaler.

Det är viktigt att understryka att konsumtionstalen avser inköp av böcker i allmänbokhandel. Bokinköp genom nätbokhandel, specialbokhandel eller varuhus och dagligvarubutiker ingår inte. Inkluderas dessa kanaler uppgår det totala inköpet till c:a 3,5 miljarder eller c:a 360 kr per invånare. Allmänbokhandeln svarar således för mindre än 50 % av den totala konsumtionen genom återförsäljare.

Vid en fördelning av bokinköpet på större kommuner redovisar Stockholm ett inköp per invånare på drygt 400kr medan motsvarande tal för Göteborg och Malmö uppgår till 250 respektive 200 kr. Vid mätningen 1996 var motsvarande tal 450, 265 respektive 225 kronor och för hela riket 180 kr. Det är emellertid mer relevant att jämföra dagens siffror med rekordförsäljningen av böcker 2003 då allmänbokhandeln nådde en topp på närmare 2,1 miljarder vilket innebär ett inköp per invånare på 230 kr att jämföra med dagens nivå på 175 kr - en minskning på närmare 25 %. Merparten av denna försäljningsminskning hamnade hos nätbokhandeln.

Gruppernas marknadsandelar

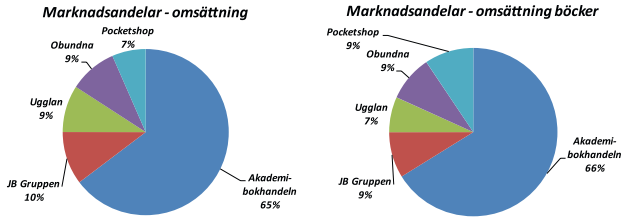

Ovanstående diagram är en grafisk beskrivning av de olika grupperingarnas marknadsandelar avseende total omsättning respektive omsättning av böcker.

Akademibokhandeln står för 2/3 av den totala volymen medan resten av marknaden fördelas relativt jämt på de fyra resterande grupperna. Vid en uppdelning på försäljning av böcker ökar Pocketshop sin andel till 9 % medan Ugglans andel reduceras till 7 %.

Analys per län

För att få en uppfattning om gruppernas marknadsandelar avseende bokförsäljning har butikerna fördelats per län.

Diagrammet på nästa sida visar att Akademibokhandeln har en stark marknadsdominans över praktiskt taget hela landet med undantag för Gotland där butik saknas. I 13 av rikets 21 län har Akademibokhandeln en beräknad marknadsandel på över 80 %. Lägst marknadsandel redovisas för Kalmar län där JB Gruppen har ett starkt fäste liksom på Gotland. Ugglan har sin högsta andel i Gävleborgs och Värmlands län. Anmärkningsvärt är att Pocketshop i Stockholms län svarar för närmare 18 % av bokförsäljningen genom allmänbokhandel och får därigenom länets näst största marknadsandel.

I Västerbotten tycks Akademibokhandeln ha en total dominans men det finns en obunden boklåda i Malå kommun men bokförsäljningen är så liten av den knappt ger avtryck i diagrammet.

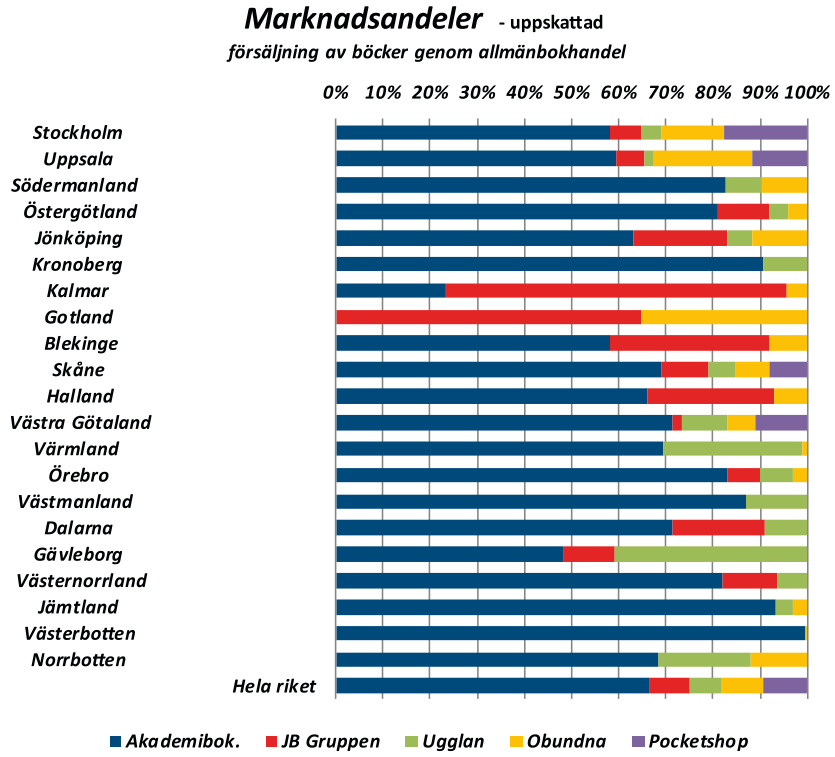

Analys på kommunstorlek och region

En analys på länsnivå ger dock inte en helt rättvisande bild av konkurrensförhållandet inom allmänbokhandeln. Spridningen av bokhandel skiljer sig åt mellan länen. De 114 kommuner som saknar bokhandel finns huvudsakligen i glesbygdslänen vilket får ett genomslag i statistiken. Som redovisats tidigare är köp av böcker mycket varierande mellan stora och små kommuner. I Stockholms län är genomsnittsköpet mer än tre gånger såg högt som i Värmlands län. Nästan två tredjedelar av bokförsäljningen i landet faller på de tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne.

Vid en fördelning av allmänbokhandel efter kommunstorlek blir konkurrensförhållandet mer tydligt.

Tabell A på nästa sida som redovisar det faktiska förhållandet avseende antalet butiker ger information om var de olika grupperna har sin styrka. Akademibokhandeln har en faktisk majoritet av butikerna i de stora kommunerna medan Ugglan och de obundna svarar för över 70 % av bokhandeln i de små kommunerna. Vid en särredovisning på Stockholms kommun visar det sig att Akademibokhandeln där har en lägre andel butiker än i andra större kommuner. De obundna och Pocketshop har en anmärkningsvärd stor andel av bokhandelsbutikerna i Stockholm.

Antalet butiker ger dock inte svaret på gruppernas marknadsandel avseende försäljning. Den utgör emellertid en god utgångspunkt. I den inledande tabellen på sid 6 som sammanfattar allmänbokhandelns struktur redovisas de olika grupperingarnas genomsnittsomsättning per butik och andelen böcker av försäljningen. Dessa uppgifter ligger till grund för att göra en bedömning av bokförsäljningen med en anpassning till olika marknadsförutsättningar.

Marknadsandelarna i tabell B på nästa sida skall betraktas som c:a-värden. Avsikten är främst att ge en översiktlig beskrivning av dagens situation inom allmänbokhandeln.

Tabell A: Kommunstorlek och regioner - fördelning antal butiker

Kommunstorlek	Antal butiker	folkm. 2014	Akademi-bokh.	JB - Gruppen	Ugglan	Obundna	Pocket-shop
Kommuner > 100 000 inv	93	3 220 824	60%	5%	4%	16%	14%
Kommuner 50 000- 100 000 inv	59	2 286 951	64%	15%	10%	8%	2%
Kommuner 30 000- 50 000 inv	46	1 249 566	37%	24%	11%	15%	13%
Kommuner < 30 000 inv	100	1 614 584	10%	19%	40%	31%	0%
Stockholms kommun	35	897 700	43%	6%	9%	20%	23%
Kommuner > 100 000 inv exkl Sthlm	58	2 323 124	71%	5%	2%	14%	9%
Storstockholm	70	2 200 000	39%	14%	14%	14%	19%
Storgöteborg	17	971 000	71%	0%	6%	12%	12%
Stormalmö	22	690 000	50%	14%	5%	23%	9%

Tabell B: Kommunstorlek och regioner - beräknade marknadsandelar bokomsättning

Kommunstorlek	Antal butiker	folkm. 2014	Akademi-bokh.	JB - Gruppen	Ugglan	Obundna	Pocket-shop
Kommuner > 100 000 inv	93	3 220 824	73%	3%	2%	11%	11%
Kommuner 50 000- 100 000 inv	59	2 286 951	81%	11%	5%	2%	2%
Kommuner 30 000- 50 000 inv *)	46	1 249 566	50%	17%	5%	4%	24%
Kommuner < 30 000 inv	100	1 614 584	21%	28%	35%	16%	0%
Stockholms kommun	35	897 700	55%	3%	4%	20%	17%
Kommuner > 100 000 inv exkl Sthlm	58	2 323 124	85%	2%	0%	5%	7%
Storstockholm	70	2 200 000	58%	7%	4%	13%	18%
Storgöteborg	17	971 000	84%	0%	1%	5%	10%
Stormalmö	22	690 000	73%	4%	4%	7%	12%

**) Pocketshops höga marknadsandel beror på Arlanda och Landvetters flygplatser som ligger i Sigtuna och Härryda kommuner.*

Tabellen B förstärker Akademibokhandelns ställning som marknadsledare. Med undantag för Stockholms kommun och Storstockholmsregionen ligger marknadsandelen på drygt 80% i de stora kommunerna över 50 000 invånare. Pocketshops höga andel i Stockholms kommun och storstadsregionerna är värt att observera. Sammantaget är företaget den nästa största bokförsäljaren inom allmänbokhandeln. Både JB-Gruppen och Ugglan har en svag ställning i de stora kommunerna.

De obundna är en heterogen grupp som består av boklådor som är ”kedjelösa”. De kan delas upp i två kategorier - de små boklådorna i de minsta kommunerna och de stora boklådorna i Stockholm. De förstnämnda är mycket små företag med begränsad bokförsäljning i kommuner med sviktande marknadsunderlag. I den senare gruppen finns i huvudsak fem boklådor nämligen Hedengrens, NK-bokhandel, Bokskotten, Bok & Bild samt Söderbokhandeln vilka är Akademibokhandelns största konkurrenter i Stockholms innerstad bortsett från Pocketshop.

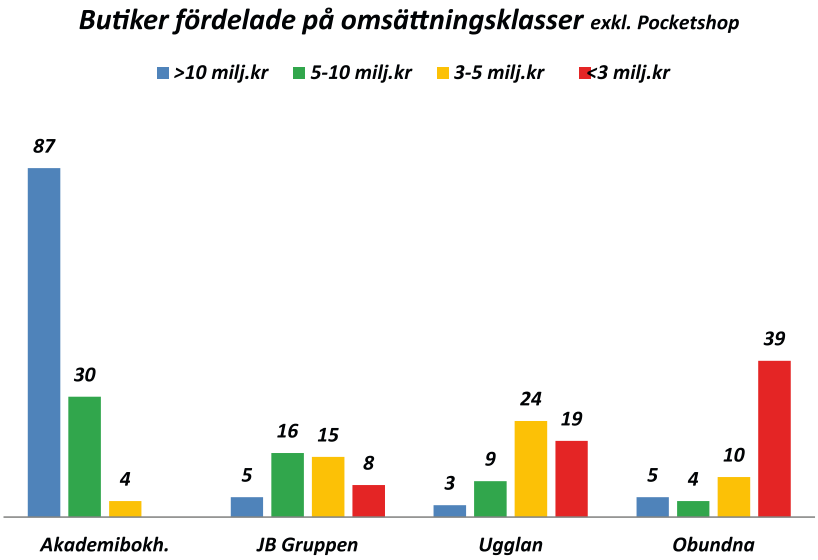

Akademibokhandeln har idag c:a 70 % av bokförsäljningen genom allmänbokhandeln. I de stora kommunerna c:a 80 %. En huvudsaklig förklaring är att kedjan idag är enda bokhandel i 47 kommuner med en befolkning på 2,7 miljoner.

Gruppernas butiksstruktur

För att förstå konkurrensförhållandet och dess förutsättningar är det viktigt att studera gruppernas butiksstruktur. I ovanstående diagram är butikerna placerade i omsättningsklasser. För Akademibokhandeln är fördelningen uppskattad. För övriga grupper enligt uppgift från Bolagsverket.

Bokhandeln är omsättningsberoende för att nå en tillfredsställande lönsamhet. En bokhandel med en omsättning understigande 3 miljoner kr har stora svårigheter att uppnå en godtagbar lönsamhet om inte ägaren själv subventioner rörelsen med låga löneuttag. Diagrammet visar att 66 boklådor befinner sig i denna riskgrupp. 39 är små obundna boklådor som nästan undantagslöst är den enda bokhandeln i framför allt mindre kommuner. Prognosen för den privatägda bokhandeln ser således inte så ljus ut. För ett kedjeföretag typ Akademibokhandeln och Pocketshop krävs en betydligt högre omsättning för att uppnå kedjans lönsamhetsmål vilket i sin tur förutsätter en större marknad. Av de c:a 100 butiker som omsätter över 10 miljoner svarar Akademibokhandeln för närmare 90 butiker.

En analys av kommuner som saknar konkurrens, se bilaga sid 14-15.

Avslutande kommentar och synpunkter

Syftet med föreliggande analys har varit att redogöra för den konkurrenssituation som för närvarande råder inom svensk allmänbokhandel. Som nämndes inledningsvis har Akademibokhandeln framgångsrikt gått i land med uppgiften att sammansmälta två företag och därigenom sjösatt en marknadsledande detaljhandelskedja.

Men myntet har två sidor. Som framgått av analysen befinner sig många privata boklådor i en utsatt situation. Risken är stor att flera kommuner mister sin enda bokhandel. Ekonomin för en del större privata boklådor bl a i Stockholm är svag. En utslagning av företag skulle vara mycket olycklig för branschen och då inte minst för Akademibokhandeln själv. Färre boklådor innebär att Akademibokhandelns dominans ytterligare förstärks samtidigt som hela rekryteringsbasen för personal och presumtiva

bokhandlare minskar. Den privata sektorn av allmänbokhandel är mycket viktig att värna om för att på lång sikt garantera en livskraftig bokhandel. Detta är säkert alla överens om men det behövs sannolikhet vidtas åtgärder. I branschtidningen har på senare tid rapporterats om svårigheter att överlåta bokhandel. Ofta leder detta till avveckling. I andra fall har bokhandlare haft ekonomiska problem som leder till obestånd och konkurs. Men till vem skall dessa bokhandlare vända sig för att få råd och information? Tidigare har funnits såväl utbildning som finansiellt stöd genom bidrag från staten. Idag är i stort sett all utbildning nedlagd. Det finns inga branschanpassade introduktionskurser för personal eller kurser i ekonomi för den som vill köpa eller etablera en bokhandel. Detta är en gemensam fråga för hela branschen. Finns det inget tillflöde av nya privata företag kommer bokhandeln att kvävas.

Men det finns också andra vägar att pröva. I flera länder finns nu starka rörelser inom bokhandeln s.k. Indiebound med syfte att stärka och utveckla den oberoende bokhandeln. Det började i USA för ett tiotals år sedan och nu är 1 600 bokhandlare anslutna. Genom branschorganisationen ABA finns ett imponerande utbud av tjänster. Läs gärna följande länk om råd för den som vill öppna en bokhandel: www.bookweb.org/membership/openingabookstore För bokköparen finns även en hemsida www.indiebound.org

Sedan 2010 finns även Indiebound i Storbritannien som är en aktiv del i den Brittiska Bokhandlareföreningen www.booksellers.org.uk/indiebound. Här finns också information för nya bokhandlare: www.booksellers.org.uk/newbooksellers . Genom Indie-rörelsen har den privata bokhandeln fått en egen plattform med en rad fördelar och tjänster. Samtidigt har den kunnat behålla sitt särdrag att verka som en oberoende bokhandel.

Idag finns i andra länder - tack - vare Indiebound en framtidstro och stolthet inom bokhandeln. Kan denna rörelse även slå rot i Sverige?

Leif Olsson

Bilaga

– En studie av allmänbokhandeln i Sverige våren 2015

Analys av kommuner som saknar konkurrens

Som framgått av utredningen har 135 kommuner endast en bokhandel. I ytterligare 12 kommuner med fler än en bokhandel tillhör alla butiker en grupp - i samtliga fall Akademibokhandeln.

Nedanstående tabell ger en intressant bild av konkurrenssituationen. I 47 kommuner är Akademibok handeln enda bokhandel. Dessa kommuner svarar för 28 % av rikets folkmängd. Antal invånare per butik uppgår till närmare 45 000 personer och omsättningen per butik är uppskattad till över 10 miljoner kronor. Detta står i en bjärt kontrast till de 28 kommuner som har en obunden bokhandel där drygt 10 000 invånare går per butik och butiksomsättningen ligger så lågt som 1,9 miljoner kronor. Att driva en bokhandel med så låg omsättning innebär en stor kulturinsats som är värd att uppmärksammas. Det gäller även bokhandel som ingår i Ugglan som är sista utpost i 41 kommuner med ett genomsnittligt marknadsunderlag på 17 000 personer.

Kommuner där en grupp är enda bokhandel

	Antal kommuner	Folkmängd tusen inv.	Andel av folkmängd	Antal butiker	Invånare/ butik	Oms. milj.kr/ butik
Akademibokhandeln	47	2 727	28%	61	44 700	10,5
JB-Gruppen	31	979	10%	31	31 586	5,4
Ugglan	41	705	7%	41	17 206	3,7
Obundna	28	327	3%	28	11 666	1,9
Summa	147	4 738	49%	161	29 428	6,5

Underlaget för tabellen bygger på följande förteckning på nästa sida där kommunerna är fördelade på grupper.

Förteckning på kommuner där en grupp är enda bokhandel

Akademibokhandeln

Kommun	Folkm. 2014	Antal butiker	
Västerås	142 131	3	
Helsingborg	132 989	2	**
Jönköping	130 798	3	
Umeå	118 349	2	**
Borås	105 995	2	
Huddinge	102 557	1	
Eskilstuna	99 729	2	
Gävle	97 236	2	**
Sundsvall	96 978	2	**
Södertälje	91 072	1	
Kungsbacka	77 390	1	
Luleå	75 383	1	
Solna	72 740	1	
Skellefteå	71 988	1	
Sollentuna	68 145	2	
Karlskrona	63 912	1	
Östersund	59 956	2	**
Varberg	59 936	1	*
Falun	56 767	1	
Trollhättan	56 573	2	
Örnsköldsvik	54 986	1	
Nyköping	53 038	1	*
Skövde	52 859	1	
Borlänge	50 023	2	
Lidingö	45 178	1	
Landskrona	43 073	1	*
Motala	42 187	1	*
Kungälv	42 109	1	*
Österåker	40 495	1	
Ängelholm	39 866	1	*
Lerum	39 319	1	*
Alingsås	38 619	1	*
Lidköping	38 414	1	*
Vänersborg	37 369	1	
Sandviken	37 250	1	*
Partille	36 147	1	*
Katrineholm	32 930	1	*
Falköping	31 988	1	*
Karlskoga	29 728	1	
Arvika	25 817	1	*
Ulricehamn	23 211	1	*
Lindesberg	23 176	1	*
Sala	21 769	1	*
Mora	19 998	1	*
Burlöv	17 114	1	*
Hedemora	15 021	1	*
Lysekil	14 369	1	*
Summa	**2 726 677**	**61**	

JB-Gruppen

Kommun	Folkm. 2014	Antal butiker
Botkyrka	87 580	1
Järfälla	69 167	1
Hässleholm	50 227	1
Tyresö	44 281	1
Trelleborg	42 837	1
Falkenberg	41 912	1
Upplands Väsby	41 449	1
Enköping	40 656	1
Värmdö	39 784	1
Västervik	35 867	1
Eslöv	31 920	1
Karlshamn	31 272	1
Nässjö	29 516	1
Gislaved	28 713	1
Ystad	28 623	1
Ronneby	27 871	1
Vetlanda	26 419	1
Oskarshamn	26 212	1
Bollnäs	26 141	1
Ludvika	25 712	1
Höganäs	25 084	1
Stenungssund	24 932	1
Härnösand	24 509	1
Håbo	19 968	1
Nybro	19 489	1
Klippan	16 715	1
Höör	15 637	1
Vara	15 609	1
Vimmerby	15 287	1
Leksand	15 157	1
Borgholm	10 619	1
Summa	**979 165**	**31**

Ugglan

Kommun	Folkm. 2014	Antal butiker
Hudiksvall	36 829	1
Boden	27 838	1
Nynäshamn	26 796	1
Ekerö	26 355	1
Mjölby	26 313	1
Söderhamn	25 442	1
Köping	25 237	1
Kristinehamn	23 949	1
Mariestad	23 870	1
Kiruna	23 196	1
Avesta	21 582	1
Östhammar	21 352	1
Kumla	20 904	1
Sollefteå	19 623	1
Alvesta	19 280	1
Simrishamn	18 951	1
Ljusdal	18 931	1
Skara	18 580	1
Tranås	18 197	1
Kalix	16 387	1
Hallstahammar	15 524	1
Orust	15 036	1
Åstorp	14 927	1
Arboga	13 493	1
Sunne	13 011	1
Osby	12 713	1
Tidaholm	12 565	1
Strömstad	12 480	1
Åmål	12 229	1
Strömsund	11 984	1
Trosa	11 680	1
Åtvidaberg	11 460	1
Askersund	11 096	1
Vårgårda	11 065	1
Habo	10 975	1
Rättvik	10 766	1
Malung-Sälen	10 061	1
Örkelljunga	9 653	1
Ånge	9 548	1
Hjo	8 805	1
Karlsborg	6 757	1
Summa	**705 440**	**41**

Obunden bokhandel

Kommun	Folkm. 2014	Antal butiker
Vallentuna	31 616	1
Laholm	23 517	1
Sölvesborg	16 800	1
Eksjö	16 464	1
Flen	16 156	1
Båstad	14 275	1
Söderköping	14 195	1
Mönsterås	12 949	1
Olofström	12 902	1
Öckerö	12 574	1
Hagfors	12 071	1
Tranemo	11 531	1
Tibro	10 754	1
Gnesta	10 409	1
Svenljunga	10 299	1
Härjedalen	10 281	1
Bengtsfors	9 550	1
Töreboda	8 992	1
Emmaboda	8 964	1
Mellerud	8 892	1
Bollebygd	8 562	1
Älvsbyn	8 168	1
Valdemarsvik	7 585	1
Vadstena	7 383	1
Hällefors	6 982	1
Torsås	6 879	1
Dals-Ed	4 740	1
Malå	3 155	1
Summa	**326 645**	**28**

* *Bokhandeln är franchise*
** *En bokhandel är franchise*